

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ט

פרשת במדבר

א. כלי יקר.

פרק ב' פסוק ג': [ג] וְהַחֲנִיּוֹם קִדְמָה מִזְרְחָה דָגַל מַחֲנֶה יְהוּדָה. טעם לסדר הדגלים על

זה האפן, כבר דברו בו הראשונים איש לפי שכלו. והקרוב אלי לומר בזה, שהם על סדר ארבע מדרגות הפוללים כל שלמות אנושית. והם: קנין החכמה, ואחריה קנין המדות, ואחריהם קנין הגבורה, ואחר כלם קנין העשר, כי כך סדרם הרמב"ם. ורז"ל אמרו: אין השכינה שורה כי אם על חכם, עשיר, גבור, וענו (נודים לח.), כי העננה ראש לכל המדות. על כן הדגלים אלו, שבאו להשראת השכינה אשר בתוכם, סדרם על זה האפן איש איש על מעלתו, לומר לה: ראויין אלו שתשרה עליהם השכינה, כי כל ארבע מעלות אלו נמצאו בהם.

והודעה יששכר זבולן "ראשנה יסעו", כי מהם תצא תורה. על כן נאמר כפל "קדמה מזרחה", להורות כי מהם תצא אור התורה. כי ביהודה נאמר: "לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגליו" (בראשית מטו), אלו ראשי גליות ונשיאי ארץ ישראל (סנהדרין ה. עיי"ש).

ואין מחזק אלא תורה, שנאמר במשה: "כי שם חלקת מחזק ספון" (דברים לג, כא), וכתיב: "פן ישמה וישכח מחזק" (משלי לא, ה). וְהַחֲנִיּוֹם עָלָיו מִטָּה יִשְׁכַּר, שנאמר בו: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דברי הימים א' יב, לג). "מטה זבולן", שנאמר בו: "ומזבולן משכים בשבט ספר" (שופטים ה, יד). ועוד, שהיה מחזיק ידי יששכר. ועל כן לא אמר ועליו מטה זבולן, כי לא רצה לעשותו טפל למטה יששכר, להורות שהלומדה והמחזיק בלומדה שקולים המה. ונאמר בהם "ראשנה יסעו", כי להם משפט הראשית במלחמה, כי מלחמתן של ישראל אינן בחרב וחרנית, כי אם צריכין להיות חמושים מזינים בתמשה חמשי תורה שנחלקו לשבעה ספרים דהינו מזינים. והיא כלולה במספר עשרים ושבעה אותיות, כמספר ראשי תבות של יהודה יששכר זבולן, לומר לה שזכות התורה מסייעתן במלחמה, והם ראש דגל המורה על הנצחון.

אלות

1. בקטע הראשון מברר כרשנו אלה עקרונות, מהי ומה מצנהו?
2. בקטע השני מברר כרשנו בצלילונותה של התורה, איך הוא מוצא רמז לכך בפסוק?
3. כמה כוחו של יהודה?
4. מה זכותו של יששכר?
5. איך ולמה מוזה כרשנו את זמולון ליששכר?
6. איך התורה מסייעת במלחמה?

* * *

2/11

פרק ג' פסוק ד':

ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם (ג' ד')

פירש"י על פני אהרן — בחייה כלומר, בעד אהרן חי היו הם מכהנים בעבודתו, וכך מורה הלשון על פניו, כמו בסוף פרשה נח (י"א כ"ח) וימת הרן על פני תרה אביו, ושוב כתיב ויקח תרה את אברם בנה הרן דבטעה שמת הרן חי הוא, תרה, חי.

יעפ"י זה יש לדון כמה שכתוב בענין ירושת הבכור פי שנים (ר"פ תצא, כ"א י"ז) לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור (שם פסוק י"ח). דכיון דהלשון "על פניו" משמע בחייה, מתבאר, דרק בחיי הבכור אי אפשר לסלול ממנו חלק בכורה, אבל אם מת הוא הנהיג בניו, אין יורשין זכות אביהם בזה, יען כי הוא לא זכה בזה לדורות, וכמבואר לי, שלא נתברר דין זה בפוסקים.

זכיה יתבאר מה שנטל יעקב את הבכורה מראובן העבירה ליוסף (עיין ברכות ז' ב'). ואיך עשה כן, אך מפני שהבכורה נתרכסה אך או בחלוקת הארץ, ואז לא חי עוד ראובן בחיים, היה רשאי בזה אף בחיי ראובן.

ויתבאר עוד מה שכתוב בדה"א (ח' ב') זבני ראובן בכור ישראל יבחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף, ולא כתיב ליוסף, חתו משום דהעברה זו היתה לאחר חי ראובן יוסף, והיתה לו בשעתו רשות על זה.

ואני תמה על רש"י כאן שכתב בפירוטו, דהמבין מן "על פניו" הוא בחיים, בעד שבמ"ד כאן מחלוקת חכמים בזה, ואף כי לפי שכתבנו הדעת מכרעת כדעה זו, בכל זאת היה לו להעיר כי מחלוקת חכמים בזה ולא לסתום כדעה אחת, וכנהוג בכל מקום באופנים כאלה, וצ"ע.

פסוק

1. מהו הקושי בפסוק?
2. איך פרשנו מפרש "על פניו" ומה הוכחתו?
3. איך לפי זה הדין de בכור יורש פרשנים?
4. מה הדין למצעה?
5. מה המציה עם יעקב עם ראובן ויוסף ואיך פרשנו מסבירה?
6. מה טענתו כלפי רש"י?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן .

פרק ג' פסוקים ד' ו' :

(ו) ושרתו אתו²⁷. כי עליו מטלת משמרת הפל²⁸ כאמרו "אתה ובניך ובית אביך אתה²⁹ תשארו את עון המקדש³⁰ ואתה ובניך אתה תשארו את עון כהנתכם³¹" (להלן יח, א). ובכך היתה עבודת הלויים שרות לפהן גדול²⁷ בחלק המטל עליו משמירת המשכן וכליו³², ובשמירת הכהנה³³ שלא יקרב זר, המטלת³⁴ על אהרן ובניו בלבד.

(ד) בהקריכם אש זרה. שזו לבדה היתה בהם¹⁵. ובנים לא היו להם. שאם היו להם בנים ממלאים מקומם¹⁶ היו יורשים המעלה הראויה לאביהם¹⁷. ויכהן אלעזר ואיתמר. נתן¹⁸ להם מנוי ושררה במשכן במצות האל יתברך. על פני אהרן אביהם. בחיי אהרן¹⁹ היתה משיחת הבנים²⁰ ומיתת קצתם ושררת קצתם²¹, שלא על פיו²² אף על פי שהיה פהן גדול. וכל זה לא יתמיד לדורות²³, כי לא תהיה משיחה לכהן הדיוט²⁴ ולא יהיה לו מנוי²⁵ אלא על פי כהן גדול בחייו²⁶.

15. כלומר, זה היה חטאם היחיד, ובכחיו: ...ללמדך שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה... כי אפילו אנשים גדולים כאלה "הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן" לא נשא פניהם כשחטאו לפניו, אבל הענישם מיד.

במדבר

(ד,כב לג). ושמה עקב חשיבות עבודתם של בני קהת (קודש הקדשים) ותפקידו האישי של אלעזר בשמן המאור וכו' לעומת בני גרשון ובני מררי, בלי כל תפקיד מיוחד או ייחודי לאיתמר, הקדים הכתוב את אלעזר לאיתמר. 19. וכן רש"י לשמות כג, ד"ה על פני - כל זמן שאני קיים, וכן רבינו שם: 'במקום המלך'. 20. 'הכהנים המשוחים'. 21. המינוי לשררה שניתוסף מעל ומעבר למשיחתם ככהנים. מדברי רבינו כאן ובד"ה ויכהן נראה שסובר בענין המינוי הזה לשררה לשני הבנים שרובו היה כתוצאה (או פיצוי) למיתת השנים האחרים. 22. כי רבינו מפרש "על פני" - בחייו, ולא על ידו. 23. רבינו מסכם את החידושים שבשני הפסוקים ג"ד. יצויין שיחידת הפסוקים ג"ד מתחילה ב"אלה", וכל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונות' (כלומר, אלה הן תופעות חד-פעמיות), בעוד היחידה הקודמת (פסוקים א"ב) המבחינה בין דין "תולדות" ובין דין "שמות בני" מנוסחת ב"ואלה" ('מוסיף על'), שהרי תופעה זאת נמצאת בכל החומשים, החל מבראשית ועד לפרשת פנחס.

16. כלומר, 'כהנים משוחים אשר מלא ידם לכהן'. הביטוי 'ממלאים מקומם' לקוח מהרמב"ם הל' מלכים א,ז... וכל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה, הבן הגדול קודם לבן הקטן... והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וכיוראה... (עכ"ל). לפי זה הממלא מקום אינו זה העושה את תפקידו של האחר, אלא זה הראוי לעשות את תפקידו בכמות ובאיכות. 17. היא המעלה של "שמות בני אהרן", נחשב בשמו"ה עיין הערות 6, 7, 18. וקשה, הרי היה צריך להיות "ויכנה" לכן פירש רבינו שהנושא הוא משה (עיי' הערה 12), ופירוש "ויכהן" הוא כפעל יוצא ולא עומד, כלומר מינה אותם לכהן. 'הכהונה' היא המינוי לשררה במסעות המשכן, כי רק כזה מצינו אלעזר ואיתמר נבדלים משאר הכהנים, אשר היו כולם שוים בעבודת הקרבנות. אלעזר היה ממונה על עבודת בני קהת במסעות המשכן פירוקו והקמתו (ד,ד"טו), וכן היה ממונה אישית על "שמן המאור" וכו' (שם טז). איתמר היה ממונה על חלקם של בני גרשון ובני מררי במסעות המשכן פירוקו והקמתו

לכניו, כשיטת רבינו שלכהן הגדול יש תפקיד מינהלי בכיר, נוסף על תפקידו הרם בעבודת בית המקדש. ואולי לזה התכוין ראב"ע (ד"ה לפני אהרן הכהן): שהוא נגיד השבט. 28. הם שני סוגי המשמרות כמפורט מיד להלן. 29. יתפרש יפה לפי שיטת רבינו - הכהנים ההדיוטות מקבלים את מינויים מן הכהן הגדול, ולכן "אתה", והשאר הם "אתך" (ולא "עמך"), כלומר יונקים את סמכויותיהם ממך. 30. הוא סוג אזור של שמירה, אשר יפורט בפסוק ז. 31. הוא הסוג השני של שמירה, אשר יפורט בפסוק ח. 32. הוא "עון המקדש", כלומר למנוע מזרים מלהתקרב אל מקום המקדש וכליו. 33. הוא "עון כהונתכם", כלומר למנוע מזרים מלעסוק בעבודת הקרבנות. 34. מוסב על 'כהונה' ולא על 'שמירת'.

24. כפי שמצינו בפסוק ג (עיין הערה 10). כאן הכוונה שלא יהיה בכלל. 25. כפי שמצינו בפסוקנו "ויכהן". 26. מוסב על מינוי לשררה ולא על 'משיחה לכהן הדיוט', שהרי לדורות אין משיחה לכהן הדיוט כמבואר בפסוק ג. מדברי רבינו משתמע ברורות שלכהן גדול תפקיד מינהלי ראשי של אחריות על כלל פעולות הכהנים, אחריות הכוללת מינוי של בעלי השררה, כלומר בעלי התפקידים בין הכהנים (ועיין בזה בפסוק הבא).

27. מוסב על "לפני אהרן הכהן", כלומר, שבט לוי מופקר לשרת את הכהן הגדול במילוי תפקידיו המינהליים (עיין הערה 26) - כי לא נאמר "והעמדת אותו לפני אהרן ובניו". משמע, איפוא, שאהרן הוא המחלק את התפקידים

אלות

1. מה רוצה כרסנו ללמדנו בהסבירו את הכתוב "בהקריבס אס זרה" ולאמה זה חסוב לו?
2. מה חשיבות רציונות ואצטיות לצובדא אלא היו אהס בנימ?
3. מי מנה את אלאצזר ואיתמר ואל מה?
4. מי זכה למשיחה ומי לא?
5. מה היה בדיוק תפקידו של הכהן הגדול, לדעתו?
6. מה ההבדל בין אתך לבין אחק ואיק זה נוסע לכאן?
7. התוכל להביא עוד דוגמאות להבדל זה?
8. כמה אסקו האלוויים?

* * *